

Unitárizmusom egyszerű, mert világos.*

Alapíge: I. János I. 5. „És ez az üzenet, melyet tőle hallottunk és hirdetünk néktek, hogy — az Isten világosság és nincsen ő benne semmi setétség“.

A felolvasott alapíge, véleményem szerint, egyike a legunitáriusabb mondásoknak az egész Evangéliumban. Mintha az apostol valami ős-ösztönös megérzéssel reánk gondolt volna, amidőn irását megfogalmazta. A mi nyílt és mégis félreértett helyzetünkre, vallásunk egyedülvalóságára, törekvéseinkre, gatlásainkra. Mintha egy végső, nagy gesztussal aposztrofálni akarta volna az unitárizmus lényegét ezekben a szavakban: „... az Isten világosság és nincsen ő benne semmi setétség“. Azaz, az Isten lényege, létezése, munkája, folytonos és soha végetnem-érő kinyilatkoztatása, viszonya a teremtett világhoz és az emberiséghez természetesen egyszerű és világos. Csupán az ember mesterkéltséget és elvont gondolkozása teremtette meg a homályt körülötte, burkolta őt titokzatosságba. Ezáltal megfosztotta a világot és önmagát Isten áldott közelségétől s meleg közvetlenségétől s lelkében egy örök vágyódásnak, bizonytalan sóvárgásnak csiráját ültette el. Elszakadt tőle, hogy szeresse, buzgón keresse őt, de talán soha föl ne lelje, ne találkozhasék vele közvetlen-közelnél.

Önmagát száműzte az ember, mint az ó-kori görögök száműzték legjobbjaikat. S a különböző vallásfelekezetek, a dogmákon felépülő hitrendszerek nem akarták vagy nem tudták Istenhez közelhozni e számkivetetteket. Csupán az unitárius vallás az, mely sikerrel oldotta meg létünknek eme legfontosabb problémáját. Ez az egyetlen, mely nap-nap után meggyőz bennünket afelől, hogy „az Isten világosság és nincsen benne semmi setétség“. A hitünk meggyőz és megvéd, de rajta gyakran végig suhognak társtalan és félreértett sorsának pörölycsapásai. Nem lennénk igaz katonái, ha a biztonságot nyújtó fe-

* Az 1936. júl. 20-án tartott Dopca-i köri közgyűlésre.

dezékben, fejünk a földbe furva, hagynók, hogy a vihar tomboljon felette. Kartársak és Testvéreim! A harcot, ha török, ha szakad, fel kell vennünk! És épen ezen a ponton, melyet az alapigénkben foglalt gondolat sugalmaz, mert itt a legvakmerőbb a támadás, itt a legádázabb a tusa és itt vagyunk a leggyengébbek, a legsebezhetőbbek. Ide kell tömöríteni az erőnket s azt a sokat hangoztatott, de ritkán megélt öntudatosító munkánkat.

De hadd körvonalazzam a veszélyt s azt a stratégiai pontot, ahol küzdelembe kell bocsátkoznunk. Különben zsákmányai leszünk a kívülről ránk zúduló támadásoknak s belső erőtlenségünknek.

Általánosan elfogadott tétel, hogy az unitárius vallás a legegyszerűbb vallások közé tartozik. Hitelvei, külső megnyilatkozása magán hordja az egyszerűség bélyegét. Még a templomaink is, kevés kivétellel, egyszerű fehér mész-ruhába vannak öltöztetve. Egyszerűség a jelszavunk, a hitünk, vágyunk, imádságunk. Ebben az eszmekörben vagyunk, mozgunk és élünk, mások is így látnak bennünket. Így gondolkoznak felőlünk. Ki vagyunk tehát békülve a világgal, Istennel és az élettel. Ez a végtelen megelégedésünk azonban lappangó veszélyeket rejteget magában. Mert a mi sokat hangoztatott egyszerűségünk a maga kritikátlan beidegződésében nagy, szinte végzetes félreértéseknek, mérhetetlen károknak lett az okozója, úgy önmagunk soraiban, mint más felekezetek táborában. Mert az egyszerűségünket súlytalanságnak, felszínességnek minősítik és minősítették. Nem akarok most azokkal a többé-kevésbé közhellyé vált közmondásokkal foglalkozni, melyek ez irányú jellegzetességünknek adnak ránk nézve hizelgő vagy lekicsinylő kifejezést, a plakátok korszakában élve, beérem annyival, hogy hirdetésekre nekünk is szükségünk van. De egy esemény felett, bármennyire közömbösíteni óhajtom magam, nem tudok napirendre térni. Szimpla, kis elszigetelt történetről van szó, de véleményem szerint, tragikus sorsunkat általánosságban láthatjuk benne. Az egyik városi parókiánk betöltésre vár. A szóban forgó egyházköztségben lelkeszi karunk egyik legtöbbször tartott tagja végezte a szolgálatot évtizedeken át. És derekasan dolgozott. Öntudatos, izzó unitáriusnak vallotta magát. S mégis ép a legintelligensebb hiveinek egyikétől hallottam a következő őszinte vallomást: „Az utolsó hetekig, mondotta ő, szentül meg voltam

győződve, hogy az unitárius lelkészi kar intelligenciája és felkészültsége jóval alatta áll a katolikusokénak. S ebben a hitemben kétségtelenül támogatott az a tény, hogy egybevetve a teológiai studiumokat, a katekizmust, a vallásos szertartásokat, egyszóval a tág, kidolgozott, szövevényes katolikus és az egyszerű unitárius hitvilágot, az egyházközségi közigazgatást, istentiszteletek tartását, a katolikust nehezebbnek, többnek minősítem s mint olyanról feltételezzem, hogy több, felkészültebb embert követeljen. Ma azonban, fejezte be beszédét, az egyik fiatal lelkész szereplése után kezdem belátni tévedésemet". Hogy egy idősebb és egy fiatalabb lelkésztől esik szó, az ne változtasson a helyzeten. Nem célozom párhuzamot vonni a kettő között. Csupán rá akarom terelni a figyelmet arra a lapangó veszélyre, mely a mi sokat hangoztatott egyszerűségünkől indul ki. És nemcsak kiindul, hanem teret is hódít. Mert az emberiségnek nagy százaléka még ma is a vallás lényegét, súlyát és tekintélyét a külsőségekben látja, mint a fentemlített barátunk és nem magában a megélésben, a cselekedetben. A vallást úgy veszi, mint valami vasárnapi ruhát, amelynek az élet hétköznapijaihoz, az eke szarvához, a gyárak, bányák füstös levegőjéhez, az íróasztalhoz semmi köze. És úgy látja, hogy mi, unitáriusok még ezt az ünneplő köntöst is megfosztottuk csillogó gombjaitól, ráaggatott értékeitől. Könnyüvé tettük, sőt a letépett gombok helyét be sem varrtuk, el sem simítottuk. Vallásunkat azon oknál fogva, hogy egyszerű, hézagosan, kidolgozatlanul hagytuk.

Testvéreim, súlyos a vád s a vádat súlyosbítja az a körülmény, hogy közöttünk is akadnak emberek, kik a vádlók köré csoportosulnak. Nem lehet tehát egy könnyű kézlegyintéssel elintézni. A vád minden pontját meg kell válaszolni és meg kell dönten.

A kérdés most az, hogy van-e a vádpontokra döntő súlyú felelet? Hála Istennek akad bőven, csak józan bölcsességgel kell azokat felhasználni. Mindenek előtt állapítsuk meg afiai, hogy vallásunk *egyszerűsége mérhetetlen előnyöket biztosít számunkra*. Erre egy nem unitárius barátom hívta fel a figyelmemet. „Irigylem az unitárius ifjuságot, mondotta ő, mert amíg mi más felekezethez tartozók, hittételeink szövevényes utvesztőin botorkálunk, eligazodni próbálunk, vagy riadtan menekülünk el tőlük, amíg mi az eszközök és utak kiválasztásával

gyötrődünk, addig ők boldogan ölelik magukhoz Istent, a világot, mivelik lelkük nyugalmát s építik ki vallásos világnézetüket. Minket kolostorba zártak, folytatta ő s még a kapukat sem szabad megdöngetnünk. Építésre nem is merünk gondolni, hiszen előbb össze kell törnünk, le kell rombolnunk az évezre-des épület-kolosszust. És akad-e egy Sámson, kinek ereje lenne ahoz, hogy a pilléreket megrázza és magát a romok alá temesse? Ti, unitáriusok és a ti ifjaitok folyton építhettek, folyton alkothattok, újra meg újra átélve a közvetlen vallásos élmény krisztusi extázisát. Szabadon járhattok a keveretlen és határtalan vallásos élet fehér mezőin. Boldogan élvezhetitek a csapongó gondolat ózondus levegőjét, hitetek szabadon szárnyalhat a fellegekig". Amíg beszélt, szóképeit széles, nagy gesztusokkal kísérve, éreztem, hogy ez a drága barátom meglátta az ígéret földjét, de azt is tudtam, hogy be nem léphet oda soha. Sirbaszállott édesanyja hazajáró emléke visszatartotta. De számára a mi vallásunk korlátlan egyszerűsége ma is ígéret-földje, melyen utolsó órájában könnyes tekintetét rajta felejtí. Neki ígéretföld, nekünk felkinált alkalom. Megbocsáthatatlan bűn, ha nem élünk vele.

Az egyszerűség tehát előny, mert vallásunk boldogító erejét felhasználva, minden időnket Istennek, a teljes életnek és lelkünk művelésének szentelhetjük.

De az egyszerűség *érték is, sulyos érték*, mely vallásos életünket komolyabbá, nem terhesebbé, de nehezebbé teszi. Harnack, a keresztény világ egyik legnagyobb teológusa mondja: „A vallásban a legegyszerűbb a legnehezebb". Legnehezebb, mert az igazi egyszerűség mélységgel társul. Egy csinos, de egyszerű ruhában az izlés mélysége, egy szilárd, de egyszerű jellemben a lélek mérhetetlensége jelentkezik. Egy művészi elgondolás egyszerű kivitele a legnehezebb. Képzeljünk el csak egy képet, mely egy pár ecsetvonásból áll. Mennyi eredetiség, plasztikum és kifejező erő szükséges ahoz, hogy az a pár vonal kihozza a művész elgondolását. Így vagyunk a vallással. Mennyi odaadás, önfeláldozás és erőfeszítés szükséges ahoz, hogy a vallás egyszerű kívánalmait megéljük. Mert nagyon könnyü száz Úrimádságot, száz Üdvözlégyet elmormolni, de nagyon nehéz megbocsátani azoknak, akik vétkeztek ellenünk. Pedig milyen egyszerű elmenni egy embertársunkhoz s azt mondani neki, barátom, te megbántottál, sokáig fáj az érdem-

telen seb, de Isten szeretetre teremtett és nem gyűlöletre, eljöttem, hogy megbocsássak. Nagyon könnyű és kényelmes hinni, hogy Krisztus vérével megváltotta a bűnös világot, de nagyon nehéz vezekelni megtanulni. Könnyű a keresztben az áldozat szimbólumát látni, az előtt leborulva mea-kulpázni, de nagyon nehéz azt felvenni és az élet golgotájára felhurcolni. Pedig ezek mind egyszerű emberi dolgok, de egyszerűségüktől függ a mi életünk boldogsága. Egyszerűek, de nehezek, mert nem a külső formalitások, bonyodalmas, tömjénfüstös misék, misztikus gyógyítások és megáldozások adják meg a vallás súlyát, nehézségét, hanem az egyszerű, mindennapi cselekedetek.

Hiszed-e testvérem, hogy unitárius vallásod a legnehezebb vallás, mert a legegyszerűbb. Lelkednek szegezi az életet a maga észbontó, súlyos kérdéseivel, vállaidra rakja az erkölcsi felelősséget s leszámoltat, hogy miképpen sáfárkodtál talentumaiddal. Azt kívánja, hogy tanulj meg egész ember lenni, hinni, szeretni, a kísértéseken diadalt aratni. Ne várj segítséget a szentek egyességétől, a kiengesztelő misétől, csupán Istentől és önönmagadtól. Ragadd meg a lelkedet s tartsd oda az életnek, hadd lugozza a szenvedés, a megpróbáltatás azt fehérre, *mert ez a te megváltásod*. Hadd acélosodjék meg az akaratod, tisztuljon meg a gondolatod, az érzésed, *mert ez a te ujjászületésed*. Hadd tépődjék rongyokra a szíved, *mert ez a te megszüpülésed*. Hadd hulljál a sárba testvérem, *mert ez a te felmagasztosulásod*. Küzdj, vergődj, lázadozz, de bizzál, *mert ez a te unitárius hited*.

Nehéz dolgok, mert egyszerűek, mint maga az élet, de mind közelebb visznek Istenhez s így lesz ő világosság számunkra. Nem úgy jutunk el hozzá, mint valami földi uralkodóhoz közben-járók, protektorok segítségével, előírással szertartások alapján, hanem közvetlenül és egyszerűen. Ahogyan az élet adódik. Szemben állunk vele, mint a fa a napsütéssel vagy a villámcsapással. Tusára, birokra kelünk vele, mint Jákob a jabbok révénél, lázas álmainkban felismerjük őt, meghalljuk hívását, mint Mózes a hórebhegyi égő csipkebokorban, vagy vergődő imában kérjük őt, mint Krisztus a Getsemáné kertben: „Atyám, ha lehetséges, muljék el tőlem e keserű pohár, mindazonáltal ne az én akaratom, hanem a tied szerint történjék“.

A te unitárius hited egyszerűsége közel visz Istenhez. Amidőn megcsukló térdel a földre zuhansz, ő a lelkedbe tekint

és megszán. Midőn vetésedet derékba tördeli a jég, a szívárvány színeiben reád mosolyog és megvigasztal. Veled él, küzd, szenved, szeret és megbocsát. Közvetlen közelségben érzed őt. Életed minden pillanatja feléd zúgatja a mennyei harangot: „... az Isten világosság és nincsen ő benne semmi setétség“.

Az Isten világossággá lesz vallásod egyszerűsége által. Vallásod pedig egyszerű lesz az ő világossága által. Minden dolog leegyszerűsül, ha megvilágosodik. Egy pár évvel ezelőtt suttogva beszéltünk a rádióról, mint valami nagy világitokról. Marconi, a felfedezője, félistenként járt-kelt az emberek között. Ma minden értelmes géplakatos össze tudja állítani. Valóban, ha végig nézzük szerkezetét, tüstént végig fut rajtunk a gondolat: „Istenem, milyen egyszerű!“ Egyszerű, mert világos. Így vagyunk a vallásunkkal, Istenünkkel. Isten többé nem a csodák végtelen és felfoghatatlan régióiban uralkodó hatalom, ki kénye-kedve szerint beleavatkozik a dolgok folyásába vagy kivonja magát belőle, hanem a te mindennapi életed vallásos tapasztalatainak közvetlen tárgya. Nem valami burkolt misztikum, hanem világosság. Nagyon szeretem ezt a szót testvéreim! Mert hiszen megközelítőleg ez meríti ki Isten lényegét a leginkább. És ez a fogalom a mi unitárius eszmekörünket képviseli. A világosság megelevenít. Gondolj egy sötét cellában kinlódó sáppadt növényre, mi lesz belőle, ha a napra kerül? A világosság kinyilatkoztat. A hajnal fölszakítja a sötét éjszakát, az öröm derüje elűzi a sötét árnyú gondolataidat. A világosság tisztít és erőt kölcsönöz, megnyugtat és megszépít. Szinte lehetetlen elképzelni egy sötétarcú, kétségbeesett embert egy ragyogó juliusi reggelen, amikor a felkelő nap miriádnyi színárnyalatokat fest a harmatos füvekre és falevelekre. Szinte lehetetlen nem érezni, ösztönösen el nem sodródni az élet szépsége által.

Minden világosság a naptól ered, a nap sugarai lövelik szét. Csodálatos energia forrás a nap, szakadatlanul önti ki a fényt magából a földre, a holdra, a csillagokra, a jó és gonosz emberekre. S még csodálatosabb a sugarak összetétele. Enélkül az összetétel nélkül nem lehetne semmiféle élet a földön. Ezek közönségesen a fény, hő és kémiai sugarak. A fény sugarak megszámlálhatatlan színekre bomlanak fel. A fűszálon remegő harmatcseppben megtörnek s szívárványt képeznek. Elmondhatatlan szépségekkel töltik be az életet. A hő sugarak

meleget árasztanak. Tudvalévő, hogy földünkön minden meleg belőlük árad. Évezredekkel ezelőtt, világkatasztrófák foytán az óriás fenyők a nap sugarait magukba raktározva kerültek a föld alá s most kibányásszuk őket, mint „fekete gyémántok“-at, hogy melegük barátságot gerjessen a rideg téli szobánkban. A kémiai sugarak pedig egyenesen életet adnak és gyógyítanak.

A lelki világosság Istentől jön. Ő az örök energia forrás. Ő az, aki szépséggel hinti tele lelked, aki fölmelegít és aki fájdalmaidban meggyógyít. Ugy-e testvérem, nincs boldogítóbb és unitáriusabb mondás az egész Evangéliumban, mint ez: „... az Isten világosság és nincsen ő benne semmi setétség“. Ámen.

A kutak hármias titka.

Alapíge: Mózes I. K. XXVI. 17, 18. Hozzá olvasandó: János IV. 3—16.

Udvarunk egyik szögletében apám nekilendült székely akarattal ásta a kútat. Kezében szikrázott a csákány, égett a munka. Arcáról gyöngyözött a verejték, amint ásóját a felhasogatott kavicsos rögnek feszítette. Lassan sülyedt a mély titkú forrás felé. S amikor rátalált, az eredményes munka nyugalma és a felfedező boldogság átfutó sugara rajzolódott ki arcán. Forrást fakasztott a mi számunkra. Azután körültekintő gondossággal befedte a kútat, talán, hogy tisztán tartsa a forrást, talán, hogy megvédjen bennünket pajkos könnyelműségből eredő szerencsétlenségtől. Akkor a dolognak ez a része vajmi keveset érdekelt. Kimondhatatlanul csábított azonban a kongó visszhang, mely a mélyből bűgött fel, ha a fedél deszkáit fustélyokkal megvertük, vagy az alig hallható „alvilági“ cuppanás, melyet valamelyik szűk nyíláson beprésett kavics vizbehullása által előidézünk. Hogy a kútnak is van titka, nem is sejtettük. És nem is sejtettük később sem, amikor szülőfalum forrásait vizsgáltuk, a forrásokat, melyeket Isten fakasztott a dombok lábánál. S melyeket Ő csodás művészi zseniálitással bokrokkal és dús mohával övezett, eltakarván előlünk titkukat. Csupán a ráhajló vándornak bomlott ki a forrás, vagy a belékandikáló kék ég-boltnak.

Sok év multán aztán, amikor falumból messzire kiszaladt életem vonata, megszólaltak a kútak. Ömlött belőlük a sok titok, a sok intelem, bölcsesség, tanács. Kiváncsian hajoltam fölém, mohón hallgattam beszédöket, mint valami hazai evangéliumot, hogy most, amikor a földünk és a lelkünk tikkasztóan szomjas, kitárjam előttetek a kútak titkait. Hogy éltető, tartós összetételü vízhez vezesselek, hogy mérgezetlen, tiszta italt adjak nektek testvéreim. Hogy szebbé, boldogabbá tegyem küzdelmes, sivár életeteknek legalább e percét.

Hallgassátok az első, nagy titkot... *Minden tiszta forrás a mélységekből fakad.* Figyeljétek meg egy forrás keletkezésének a folyamatát. A lehulló esőcsepp végtelen óvatossággal és türelemmel az anyaföld talajának mély pontjai felé szivárog. Bizonyos talaj rétegeződéseken áthatolva, kisebb-nagyobb ereket képezve, elér a homokos, kavicsos rétegig. Ott egy főerbe egyesül, mely hosszas vándorlás után, egy alkalmas helyen, a felszínre tör. Ez a regényes útja a forrás keletkezésének. Az anyaföld százszor, ezerszer átszűri, szűz tisztává teszi a víz-cseppeket, hogy fölüdítő, áldástfakasztó vizet kínáljon fel a szomjuhozónak... Így vagyunk a lélek kutjaival is afiai! Minden tiszta szándék, minden nagy, megindító cselekedet a mélységekből ered, átszűrődve a tiszta érzés, gondolat és akarat rétegén. Az a barát, ki búcsúzaskor megindultságában csak egy meleg kézszorítással köszön el tőled, mélyen érez. Valóban, ezeket a nagy érzéseket nem is lehet kifejezni, talán épen azért, mert olyan mélyről jönnek. De nem így a felszínes ember, aki hangosan dicséri vendégszereteted kiváló tulajdonságait, ezerszer meginvitál egy látogatásra s ezt valahogyan akkor és úgy mondja, hogy mások is hallják. Ki igéri, hogy sohasem felejt el, szeret és nagyrabecsül, de kinek szavaiból könnyen kiérzed, hogy mindez csak a lélek felszínes mezejéről jön, a titkos mélyekben nem vert visszhangot. Az ilyen ember csak akkor barátod, csak akkor szeret, ha fejed felett változatlanul süt a nap, de ha beborult, elmenekül tőled. Ez azonban még a jobbik eset. Van egy sokkal tragikusabb oldala is a felszínes embernek. Minden könnyen mérgezi a lelkét. Nincs anyag, nincs tartalom, amely felszívna és elosztaná a mérget s lassan megsemmisítené annak romboló, ölő hatását. A mocsarak, lápok telve vannak a legiszonyubb kórok és betegségek csiráival, mert sekélyesek. Ha jársz egy fegyenc-házban, hol kisebb-

nagyobb bűnözőket látsz, keveset találsz, kinek arcára ki van írva a mély hit, a mélyen érzés, a mély gondolkozás. De sokat látsz közöttük, ki a hirtelen indulatnak lett a rabja. Kinek lelke peremét megérintette a vér gőze, megejtette a pénz csillogása, beárnyékolta az irigység, a bosszú árnya. Testvérem, azért kell tisztítani, mélyíteni a kútát, a lelket, hogy ellentálljon az élet mérgező hatalmának. Kezedben a csákány, az ásó: a hited és becsületes, munkás magyar jellemed, előtted áll Izsák példája, cselekedj!

Minden tiszta forrás a mélységekből fakad és fakasztása áldozatokkal jár. Van egy régi bájos legenda, melyet a letűnt idők mesélői hagytak reánk, Firtos kútjával kapcsolatosan. A hagyomány szerint, a vár legősibb lakói tündérek voltak. Királyuknak egy hét országraszóló szépséges leánya volt, kinek kezét csak nagy áldozatok, súlyos feladatok beváltása árán lehetett elnyerni. Az öreg királynak ugyanis az volt a kikötése, hogy leányát csak annak adja, ki a vár magas fokáról kútát ás le a mélybe. És egyszer jelentkezett egy tündér királyfi. Hozzá látott a végtelennek tetsző és minden erőt meghaladni látszó feladathoz. Hasított a csákány, döngött a szikla, harcban állott a küzdő élet és a föld szelleme. És gyakran úgy látszott, hogy már-már a föld szelleme győz. A királyfi csüggedten, összeroskadtan tekintett a sötét mélyből az ég felé. A királyleány fenn a várfokán könnyeket hullatott, melyek a mélyben gyémántszemekké válva, megvilágosították a sötét üreget s tette sarkalták a kútásó, lankadó lelket. Mire a forráshoz ért a királyfi, csaknem megöregedett. De nem bánta meg, hogy életét feláldozta, mert helyébe egy szebb, bájosabb, ifjabb életet nyert. Elnyerte a királyleány kezét. Nagy volt az áldozat, de még nagyobb volt a jutalom... A mély hit, mély élet forrásának fakasztása nagy áldozatokat követelt, hitedért vallásalapítód vértanuhalált halt, százak és ezrek küzdöltek a bigottság és erőszak járma alatt s ha kellett meghaltak, hogy kristály-tisztán, éltetően adják át neked. Vajjon testvérem, te mivel fizeted meg, mivel jutalmazod e mérhetetlen nagy áldozatot? Életed, pedig e drága ajándék, óh mennyi mindennek az ára, eredménye. A sok kutató, ki az Északi-sark örök hómezőitől le Afrika sötét dzsungeléig azért áldozta fel önmagát, hogy ismeretlen titkokat felfedezve, rád nézve azokat hasznossá tegye, a sok tudós, ki meghalt azért, hogy a gyilkos kóroktól, láztól, szenvedéstől

megváltson, az előtted menetelő, marsoló emberiség, mely a te boldogságod számára törte, taposta, egyengette az élet rögös országutját, anyáid aggódó szeretete, apáid szakadatlan munkája, mind-mind érted történt. Testvérem, érzed-e, hogy az egész atmoszféra azért létezik, hogy te lélegzelhess? Minden érted. Mondjad, mivel fizetsz az embernek és Istennek eme nagy, kibeszélhetetlen áldozatért, adományért?

Ne rettenj vissza az áldozathozataltól, ha egyházad, ha hited követeli azt tőled. Hiszen az, amit adsz, csak visszafizetés, azért, amit kaptál és a visszafizetésből is csupán a kamat. Testvérem, emlékezzél Izsákra, ki ellenségektől körülvéve, síró alkonyi szélben hozzá kezd, hogy kiássa a betemetett forrásokot. Nyisd fel lelked és ássál a mélyre, hogy buzogjon fel ott az áldozat tiszta forrása...

...*Mert feloldhatatlanul kötelez erre a mult. Ez a kutak második nagy titka.* Bizonyára mindannyian hallottatok a vásárhelyi zenélő kutról. Jelenleg betömték, elnyomták a hangját. Azért azonban, ha megállsz felette s figyelsz, hallod, hogy valami visszadöng, visszaharangoz a multból. Sokszor kuszált a hang, de sokszor tisztán kivehető, Vidámító, elszomorító, ösztönző, vagy vádló. Bármilyen hang legyen, a mult hangja az, mely mulasztásainkra, azoknak kiköszörülésére és elodázhatatlan kötelességeink teljesítésére figyelmeztet bennünket. Izsáknak is megszólaltak a betemetett kutak. Hozzánk is beszélnek. Vajjon elég érzékeny-e a lelkünk, hogy felfogja a mult esdve kérő és féltőn intő hangját? Óh gyönyörű melódiák, zugó, viharzó dallamok, mi lesz belőlünk, ha hatás nélkül elhulltok, elkallódtok? Szegre akasztott porosodó hangszerek, melyben a mult kisértő emléke él csupán.

A kutaknak azonban van egy vigasztaló titka. Ez a Jákób kutjánál lejátszódott jelenetben világosodik meg. A korsót tartó samáriai asszonytól Jézus vizet kér. Az elcsodálkozva utasítja vissza a Mester kérését. Hogy kérhet vizet egy zsidó egy samáriabelitől? Micsoda megsértése ez a fennálló szokásoknak, törvényeknek? Vétkes könnyelműség, vagy tudatlanság, talán több, amit ez az idegen férfi mivel. Jézus hagyja az asszonyt, hogy gondolkozzék, figyelme élesedjék, lelke érjék. Nagy dologról lesz szó, fontos, hogy megértse. S aztán közelebb vonja a vonakodót a kúthoz s int, hogy hajoljon föléje. Mindketten a kútba néznek. A kút két testvér-arcot tükröz vissza. "Az asz-

szony szent meghatódottságban, tágranyilt szemekkel vizsgálja Jézus tekintetét s a saját magáét. Semmi különbség közöttük. Csupán az egyik egy fiatal férfi arc, a másik egy éltes női tekintet. Most érti meg az asszony Jézus rejtett mondását, a víz, amelyet én adok, az örök életnek itala, az örök és eloldhatalan testvériség, az egymás megértésének, megsegítésének az itala. Egy korsó vízért jött, hogy egyéni testi szükségletét kielégítse s az egész emberiségre kiterjedő, emberiséget megváltó lelki itallal távozott el. *Ez a kutak harmadik titka.*

A mi földünk gazdag a forrásokban, melyek minden embert egyformán táplálnak. Ezer idegennek ingyen, jó szívvel kínálják fel a szomjatoltó vizüket. Ezer idegennek testvér-arcát tükrözik vissza. Vajjon miért van az, hogy mi testvérek, vér szerinti vérek, akik naponta *egy* kút vizét isszuk, *egy* kút áldását élvezzük, *egy* kút fölé hajlunk, vajjon miért van, hogy mi testvérek, nem vagyunk testvérek? Hogy lehetnek *rosszak* azok, akik az édes anyaföld jó vizét isszák, *tisztátalanok*, kik *kristály* cseppjeiben fürödnek? Hogy lehetnek széthuzók az emberek, a testvérek, amikor a kutak kicsurgó vize *egy* patakba, *egy* folyóba szakad, ömlik bele?

Jákób kutja! krisztusi evangélium! taníts meg minket egymást szeretni, egymást tisztelni, egymást megbecsülni!

Perzsiában van egy tiszteletre méltó, sőt gyönyörű szokás. Nagy folyók fölé épített hidakra kis imaházakat helyeznek el, hol a vándor Istenbe merülve kipihenheti fáradalmait s erőt gyűjtve tovább mehet. Egyuttal búcsújáró hely is egy ilyen imaház, hol a múlt iránti kegyeletüket rójják le a hálás utódok. Nekünk nincsenek ilyen helyeink. De vannak templomaink és van lelkünk, melyeket Istennek s apáinknak szenteltünk és szentelünk, hogy a kútfakasztás titkaival szebbé, boldogabbá tették életünket. Ma lélekben mindenki zarándokoljon el a régi családi kúthoz s meghatódva, megremegve, megvigasztalódva meritsen az örök élet italából. Ámen.

Gazdagság és eszményiség.

Alapíge: Mrk. X. 21. „Egy fogyatkozásod van, eredj el, add el minden vagyonedat és add a szegényeknek s kincsed lesz mennyben, jer kövess engem...”

A jézusi világfelfogás nagy horderejű, de sokat vitatott pontját tárja fel a felolvasott alapíge. A *gazdagság mérlegelését s annak az élet értékei között való elhelyezését*. Nyíltan teszi fel a kérdést: van-e valami súlya, jelentősége a vagyonnak az életre nézve? Igaz-e, hogy több pénzzel boldogabb lehet az ember, nagyobb anyagi lehetőségekkel szellemileg magasabbra emelkedik, erkölcsben tisztultabb, cselekedetben keresztényibb lesz? Vagy a földi javak ép az ellenkezőjét eredményezik életében? Lelkét a sárba húzzák, mikor annak fölfelé kellene szállnia. Szépérzékét beszennyezik, elanyagiasítják, benső lényében az önző vágy magvát hintik el, jelleméről lekoptatják az áldozatkészség nemes veretü patinájának csillogását. A gazdagság a lélek egyenes veszedelmévé válik. Sír, mely mohó étvággyal nyeli el a jobbik énünk.

Tagadni kell a gazdagság reális értékét, ha egész emberek akarunk maradni, lenni, meg kell szabadulnunk tőle, mint kegyetlen tehertől, ha Jézust akarjuk követni. Hiszen ő mondta a gazdag ifjúnak: „add el mindenedet... jer s kövess engem”. Mindent, nem csupán egy keskeny szallagot a reád maradt ősi földből, nem egy darab jószágot a féltve ápolt állományból, nem egy ásót, mellyel apád sirját ásták s melyet most szent ereklyeként őrzöl birtokodban, hanem *mindent*. Mindent, amit elődeid harcok árán megszereztek, reád hagytak, vagy amit te gyűjtögettéél vas akarattal s hangya szorgalommal. Ha őt akarod követni, válj meg mindenedtől közönnyel, megindulás nélkül, mintha egy szokott sétára mennél. Mintha egy idegen portától egyszerűen elköszönnél. Lelkedben ne üssenek tanyát a szívfacsaró zokogások, kéz-tördelések, térdre-csuklások, mint akinek vagyonát egy szomorú napon dobra verték, vagy mint akj haláltosztó ágyúdőrej elől menekült. Légy férfias, erős;

„add el mindenedet, jer s kövess engem“. Ez a tanítvánnyá levés drága ára.

A felolvasott alapige szószerinti értelmezése kétség kívül ezt jelenti. Ez pedig paradoxon. A jézusi világfelfogás egyik lehetetlen, megvalósíthatatlan tétele. Mindazonáltal az első keresztények, enyhébb formájában ugyan, de megélték. Vagyonukat jó szívvel osztották ki a szegények között, örömmel karolták fel az elesetteket. Csoport életet éltek, hol minden vagyon a köz tulajdonát képezte. Munkájukban és imájukban a testvériség oltárán áldoztak. Jézus mondása később mottója lett a zárdai, kolostori világnak is. Hol bevallottan hiszik és hirdetik, hogy a földi javak egyenes gátlói az Istenhez jutásnak, megváltásnak. S csak a nincstelen Lázárok juthatnak be a mennyek országába.

Ez az álmatag és kissé túlvilági színezetet viselő idealizmus nem a Jézus világa és nem a mi világunk. Távolról sem fedí az életről alkotott felfogásunkat. Számunkra az élet nem lemondás, hanem harc, lázas keresés. Keresése a jobbnak, a többnek, a szebbnek. Mindannyian érezzük és tudjuk, különösen mi, kiknek ez arasznyi lét, daltalan küzdelem a mindennapi sovány kenyérért, kiknek a birtokában levő utolsó fillér is véres verejték ára, hogy anyagi jóllét nélkül megáll vagy éppen összeomlik a teljesebb élet keresése, munkálása. Istenem! hány értékes, nagyreményű gyermekünk merül el a szegénység posványában s válik rongyos, könnyező koldussá, ki királyi sorsra hivatott! Az anyagiakra, a gazdagságra szükségünk van, hogy emberibb életet élhessünk. És nem is tudunk egykönnyen lemondani azok gyarapításáról. Szerzési, gyarapítási ösztönnel teremtdtünk. Talán éppen azért, hogy az Alkotó munkatársai legyünk. Ez elven megdőli minden kizárólagos egyenlőséget hirdető társadalmi felfogás. Öld ki a madárból, hogy ne gondoskodjék egyedét jellemző fészkeről, az állatból, hogy ne raktározzon télire s az emberből, hogy ne törődjék gyermekének jövőjével, akkor közömbös lesz az anyagi javak gyarapítása iránt. Akkor le tud mondani *mindenről*. De addig nem. Ilyen szempontból tényleg lehetetlenség e jézusi mondás: „add el mindenedet, jer s kövess engem...“

Máshol kell keresnünk a kulcsot e mondáshoz, ha fel akarjuk nyitni az igaz megértés zárját s felnyitván, meg akarunk ismerkedni ennek rejtett szépségével és mély igazságával.

Vizsgáljuk csak meg a körülményeket. Egy gazdag ifjú jön Jézushoz. Amennyire a vázlatos leírás után el tudjuk képzelni, életerős, szép szál ember. Nem kérkedő, de nem is alázatos. Megjelenésén látszik az anyagi függetlenségből folyó önbizalom. Látszólag megelégedett, hiszen mindene van, ami közfelfogás szerint a boldog élethez szükséges. Mégsem boldog. A látszólagos nyugalom sima tükre alatt valami titkos hullám kavargog. Egy gondolat bántja. Vajjon teljes-e az ő élete, az irás szerint, elnyeri-e az örökéletet? Nem tudni, mi űzte e gondolathoz. Lehet, hogy hallotta, vagy másodkézből vette a Mester *hegyi beszédét*, melyben egyetlen célzás sem történt az anyagi jóllétből folyó boldogságra. Lehet, hogy ismerte a Mester magatartását a gazdagokkal szemben s merő kíváncsiságból jött el hozzá. Mindezek mellett azonban egy ismeretlen vágy hajtotta. Előtte ismeretlen, előttünk ismerős. Van az emberi léleknek egy tulajdonsága, mely különösképen az ifjú korban jelentkezik s a társadalmi élet két ellentétes pólusán a fényűző gazdagságban és a koldusságban ütközik ki. Ideiktatom egy író mélyen elgondolkoztató megjegyzését a dunántúli „puszták népé”-nek könnyfakasztó nyomorával kapcsolatosan. „A népművészet legszebb alkotásai, mondja ő, a legbűzlőbb nyomor színén úsznak, mint némely gyönyörű virág a posványon. Szépséggel való foglalkozásra csak a gazdagok érnek rá s a koldusok, azok, akiket már szintén nem kinoznak világi gondok”. És áll ez az erkölcsi világrendre, az élet nagy kérdéseire is, testvéreim. Legtöbbet a koldus és a dúsgazdag gondol a teljes életre vagy örökéletre, hiszen egyiket sem kinozzák világi gondok. A koldus gyakran mereng el királyi pompákról, a dúsgazdag a koldus-szegénység boldogságáról. S egyszer elfogja a vágy, hogy felcserélje a bibor bársonyt koldus rongyokkal. Ezt történt Assisiben Szent Ferencel, ki egy gazdag előkelő család kényelmét a krisztusi koldusbottal cserélte fel. Ki a keresztény világ történelmében klasszikusan és egyedülállóan megélte a krisztusi szegénységet. Méltó a szentté avatásra. Az assisi Ferenc példájához hasonlókkal gyakran találkozunk a történelemben, kiváltképpen, amint már fönt leszögeztem, az ifjúkorban.

Valószínűleg ez a vágy hatással masodott el a gazdag ifjún is. Az ő esetében azonban csak a beindulás stádiumáig érkezett. A Mesterhez megy, de nem egy döntő elhatározással, tette készen, hanem egy tájékozódó, kitapogató kérdéssel:

„Mit cselekedjem, hogy az örökéletet elnyerhessem?“ A valóságot csak képzeletével akarta megközelíteni, mint a nagyon szomjazó a vizet, ki a patak partjához van láncolva és csak arcát nyujtogatja kinlódva a víz felé. Egy araszra van a víztől, mégsem éri el, hallja a habok felkináló csobogását, érzi a vizet, szinte nyelvével tapintja, érzi, amint lecsurog száraz torkán, szétfolyik testében, vad szívdobogást kap tőle, csak vergődik, forgolódik, nem engedi a lánc... egy araszra van tőle a víz! A gazdag ifjú is közel áll az örökélet italához. Szemtől-szembe a Mesterrel, lelke szomjuhozza tudatalatti kívánsággal, de leláncolja a gazdagság. Ezt fedezi fel Jézus.

Egy futó pillantás s a „vesékbe látó“ előtt kibomlik a titok. Még fokról-fokra nyomoz, óvatosan fürkészi a tudatalatti kívánságot. Először bizonyosságot akar szerezni feltételezéséről. Nem tör be ajtóstúl az ifjú lelkébe, meg aztán rokonszenvez is vele. Felteszi a bevezető kérdést: „Ismered-e a parancsolatokat?“ Az ifjú arca felderül s mohón feleli: „Mester, mindazokat megtartottam ifjúságomtól fogva“. „Egy fogyatkozásod van, mondja nyomatékkal, eredj el, add el minden vagyonedat, oszd ki a szegények között... jer s kövess engem“. Válassz az eszmény és a gazdagság között! Az ifjú az utóbbit választotta. S a mester tovább fűzi a gondolatot: „Könnyebb a tevének átmenni a tűfokán, mint a gazdagnak bejutni Istenországába“. Mert a gazdagság megejti, leigazza az embert, különösen, ha ifjú korában kezdi.

Az ifjúnak az élettörvénye szerint, terveket kell szőnie, eszméket kell melengetnie, eszményekért kell rajongania. Az élet amugyis sokat lefarag az ifjúság tiszta idealizmusából. A kenyér és családi gondok anyagiassá teszik legtöbb ember lelkét. És mi lesz abból, kit ifjú korában behálóz a gazdagság? Az ilyenek oda kell vágni Jézus mondását meg nem alkuvón, könyörtelenül: „Ha teljes életet akarsz élni, add el minden vagyonedat, jer s kövess engem“. Tanuld meg, míg nem késő, hogy az eszmények értéke felül áll a gazdagságon. Keresd először az azokhoz vezető utat. Még frissen fülemben cseng egy kiránduló amerikai leány kedvesen kötődő kérdése egy olasz kalauzhoz, ki a pacsirta dalához vezető utat kereste. Más szóval, azt az utat, mely az élet tülekedő zaja felett az eszmények világába vezet. Ezt áldozatok árán lehet megtalálni. Egy láncszem mindég elszakad, mely az anyagiassághoz kötött.

Eleinte talán bizonytalanul jársz, de ha megszokod a szabad levegőt, ha betöltöd lelkedet az örökélet italával, az eszményekkel, az eredmény isteni valami.

Eszmény! megremegek, mikor ajkamre veszem e szót. Mérhetetlen sulya s hatalma van felettem és az egész emberiség felett. Mi ehhez képest a gazdagságé? Szállongó pehely, mit bármely könnyű szellő ellebbent. Hadd idézzem fel báró Wesselényi Miklós alakját, kit a bécsi császár bizonyos ürügy alatt, a kegyetlenségéről híres kufsteini börtönbe vettetett. Wesselényit válogatott módszerekkel kínozták, hátra kötött kézzel órákig kellett néznie felesége levelét, mely szomorú családi hírekkel volt tele. Így akarták megtörni ezt a konok, vas embert. De nem lehetett. Állott, mint egy élő szobor. S amit furfangos kitalálásokkal nem tudtak elérni, azt elérte egy szó: *Erdély*. Ha ajkára tolult, szemét könny lepte el. Erdély jövője, boldogsága eszménnyé finomult benne. És az eszmény, amely porbahullott, megrázta, megremegettette. Sirathatta volna nagy kiterjedésű jószágát, híres lovait, melyeket bálványozott. De mit jelentettek ezek elmerülve, megszépülve egy szóban, fogalomban, eszményben: *Erdély*.

Jézus az eszmény sulyát akarta kiemelni a gazdag ifjú előtt. Amikor egy anya ráparancsol a kést tartó fiára, hogy tegye le, inkább azt érti, hogy vigyázzon és el ne vágja magát vele. „Add el mindenedet...” tehát nem jelenti a teljes vagyontalanságot. Ez inkább felhívás azokra a veszélyekre, melyeket a gazdagság rejteget magában, ha az *mindent* jelent. Egy tűzpróbája a mi értékelésünknek, hogy melyiket tartjuk többre. Egy nyílt kérdés, hogy alkalmasint melyiket választjuk: a *gazdagságot-e vagy a krisztusi eszményt*? Ez a felhívás, parancs, vagy kérdés nem lehetetlenség, nem távoli idők zenéje, lidérces messzi fénye, hanem egy betölthető eleven valóság, melytől életünk boldogsága függ.

Egy másik gondolat is megkapja az embert, ha a fenti mondásba mélyen belemerül. Csak a határozott álláspontnak, jellemnek, embernek van súlya és értéke az életben. Jézus sohasem rokonszenvezett az ingadozókkal, bizonytalan léptűekkel, tapogatódzókkal. Mert ezek nemcsak értéknélküliek, de gyakran veszélyes elemek. A színek között meg kell húzni a határvonalat, cselekedeteink között választanunk kell. Aki egy folyónak a mélységét és szélességét túl sokáig latolgatja, nem

biztos, hogy átúszik rajta. „Aki kezét az ekeszarvára teszi és visszanéz, nem méltó az Istenországára“. A gondolat láncszeme tovább fűződik: „Aki velem nincs, az ellenem van“. A határozottság át kell, hogy hassa életünket, ha Jézust akarjuk követni. Ő mondta: „Nem lehet két urnak szolgálni“. Nem lehet két érdeket kielégíteni a kettő között ingadozva. A *vagy-vagy* nagy kérdésével le kell számolni. S csak ezután vállalkozhatunk az ő követésére. Ne kérdéssel, hanem szent elhatározással keressük fel őt.

Az emberiség ma olyan sok dolognak lett a rabja. A gépnek a rabja. A gépet azért találtuk fel és tökéletesítettük, hogy az embertelen munkát vállunkról levegye. Segítségünk, szolgánk legyen. A gép minket igazított le. Sok embert megfosztott kenyerétől. Akiknek megkegyelmezett, azoknak életerejét sorvasztja el, örült iramban diktálván a munka ritmusát. Maholnap rettegett ellenségünkké válik haláltosztó hatalmával. Kiszolgáltatottjai lettünk, mert eszközből céllá lett a gép.

Az anyag szintén leigázott, rabjaivá lettünk. Az Úristen azért ontja a mezők kalászát és a hegyek kincsét, hogy mindenkinek jusson fehér kenyér és elegendő pénz egy emberibb élethez. S mit látunk? Mig Kanadában búzával fűtik a vasuti mozdonyokat, hogy a világpiacon kevés termény mellett mesterségesen felsrófolják az árát, a nagy tőke duzzasztására, addig Kinában, vagy Oroszország egyes részein éhen halnak az emberek. Mig Dél-Amerikában a tengerbe szórják a kávé, addig nálunk milliónyi gyermek alig izlelte az izét. Leigázott az anyag, mert eszközből céllá lett.

Felötlik a kérdés, vajjon mi történne, ha a krisztusi eszmény rabjaivá lennénk? Vajjon mi történne, ha ez, csak a szószéken hangoztatott eszmény, bevonulna az életbe? Értelemmé, céllá lenne? Nagyon könnyű a felelet: *boldog élet*. És ez csak a jóakaratu emberektől függ. Ámen.
